

Таким чином, контамінація суб'єктно-авторських планів, своєрідний сплав мови персонажа та мови автора створює ефект єдиного і неподільного образу, який можна одночасно вважати образом і автора, і персонажа.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Бехта І.А. Невласне-пряма мова в структурі жанру малих епічних форм-(на матеріалі американського "short story"): Автореф. дис.... канд. філол. наук. -Львів, 1993.
- 2.Бехта І.А. Модальна лексика як засіб демаркації невластиво-прямої мови в американському "short story" // Іноземна філологія. -Львів, 1994. - Вип. 104. - С. 94-108.
- 3.Виноградов В.В. О языке художественной прозы. —М.; Наука, 1980.
- 4.Виноградов В.В. Русский язык. - М., 1947.
- 5-Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. — М., 1958.
- 6.Гальперин И.Р. Стилистика английского языка. Учебник. — 3—е изд. - М.: Высш. школа, 1981.
- Р.Кухаренко В.А. Интерпретация текста. - Изд. 2. — М.: Просвещение, 1988.
- 8.Кусько Е.Я. Проблемы языка современной художественной литературы. Несобственно-прямая речь в литературе ГДР. - Львов: Вища школа., 1980.
- 9-Федорчук М.М. Внутрішній монолог як засіб психологізації зображення у прозі Е.Хемінгуей // Іноземна філологія. - Львів, 1987. - Вип. 9. - С. 59-65.
- Ю.Федорчук М.М. Лингвистическая структура й стилистическое функционирование внутреннего монолога: Дис.... канд. филол. наук. -Л., 1990.
- 11.O'Henry. Short Stories. — Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1949.

Ірина Яковлева

КОНВЕРГЕНЦІЯ ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ У СТВОРЕННІ ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ РОМАНІВ ДЖ. КОНРАДА

Дослідження індивідуального стилю письменника дає можливість глибше ознайомитись із закономірностями функціонування мовних засобів у художньому тексті та відчутти естетичний вплив слова. Недарма в наш час ставиться питання про створення стилістичних словників найталановитіших письменників і поетів, відомих людству [1,23-43].

Слово як початковий елемент тексту входить у систему взаємозв'язаних мовних засобів висловлення думки і почуттів, а потім набуває додаткових нюансів значення. У зв'язку з цим існує поняття "смісл слова", яке визначається як "аналог значення в конкретній дійсності [2,61]. За словами акад. Виноградова "смісл слова у художньому творі ніколи не обмежується його прямим номінативно-предметним значенням... Слова і вирази в тексті звернені не тільки до дійсності, але й інших слів і виразів, які входять до складу того ж самого твору, набуваючи різноманітних додаткових смислових відтінків, сприймаються у складній і глибокій ; перспективі цілого" [3, 23 О].

У художньому тексті додаткові смислові відтінки слова сприяють створенню образності, яка є відображенням фактів і явищ дійсності у вигляді відчуттєвих уявлень, і асоціативне пов'язаних один з одним, реальних чи створених уявою письменника [4, 21].

Образність тексту органічно пов'язана з його змістом, темою, жанром і авторською модальністю.

У даній статті досліджується образність романів Дж. Конрада, в яких спостерігається своєрідний сплав морської романтики і серйозних морально-етичних і соціальних пошуків видатного психолога [5,6].

Більшість подій у романах розвиваються на морі, в портах або плаваннях, на кораблях, і що знайшло своє відображення в індивідуальному авторському використанні лексико-| стилістичних засобів. Розглянемо їх на прикладах дослідження порівнянь, метафор, епітетів і | ключових слів у романах "Lord Jim", "Typhoon", "Nostromo" та ін., де ці стилістичні засоби | сходяться в одному місці тексту, беруть участь у єдиній стилістичній функції, що задається письменником. Таке поєднання образних засобів назване у стилістиці конвергенцією стилістичних прийомів [6, 47]; її складники можуть бути різноманітними.

Серед словесно-образотворчих засобів у названих романах величезна стилістична роль належить порівнянням. Відмінною особливістю їх семантики є, з одного боку, предметність і природність понять, використаних для порівняння, наприклад *...the factory chimneys rose perpendicular against a grimy sky, each slender like a pencil and blenching out smoke like a volcano* [7, II], *...at last he came out prudently like a suspicious cat* [7, 22]; а з другого - в розгорнутому вигляді порівняння виражають авторське ставлення до того, що він описує через його суто особисте сприйняття дійсності, що реалізує передачу різноманітних емоційно-оцінювальних смислів висловлювання. Наприклад: *the ship went over whatever it was as well as a snake crawling over a stick* [7, 27]; *... the forests unattainable, enigmatic, for ever beyond reach like the stars of heaven - and as indifferent* [8, 21] (ліси такі ж недоступні, таємничі і байдужі, як зорі на небесах).

Незважаючи на конкретність порівнюваних понять, авторська асоціація тут досить суб'єктивна. Поширені порівняння можуть бути філософічними у широкому смислі слова, наприклад: *A marvellous stillness pervaded the world, and the stars, together with the serenity of their rays, seemed to shed upon the earth the assurance of everlasting security... the propeller turned without a check, as though its beat had been part of the scheme of a safe Universe* [7, 19].

Зміст даної порівняльної конструкції, на думку автора, полягає в тому, що хоча людське існування дуже ненадійне, а світ нестійкий, однак, людина в ньому має бути проникнена впевненістю у надійність якоїсь схеми всесвіту, яка обертається так само безперервно, як гвинт судна.

У багатьох випадках поширені порівняння сповнені лірики, створюють образи психологічних паралелей, які відповідають душевному станові персонажу, наприклад: *Jim on the bridge was penetrated by the great certitude of unbounded safety and peace that could be read on the silent aspect of nature like the certitude of fostering love upon the placid tenderness of a mother's face.* [7, 19]. (Джим, стоячи на містку, проникнувся великою впевненістю в безмежній безпеці і спокої, закарбованими на безмовному обличчі природи, як любов закарбовується на лагідному і ніжному обличчі матері).

Однак, найбільш характерною особливістю конрадівських порівнянь є їх органічна взаємодія з метафорою. Р.А. Будагов у книзі "Людина і її мова" звертає увагу на ці стилістичні явища в художньому тексті. Він писав, що "порівняння не тільки підготовлює метафору, але і дає можливість її розкриття на фоні широкого контексту, на фоні цілого" [7, 167].

Зрощення і перехід метафор (метафоричних епітетів і дієслів) у порівняннях в романах Дж. Конрада обумовлені семантикою цілого тексту і осмислюються на фоні широких контекстів.

Так, тематична гармонія порівнянь і метафор яскраво прослідковується в описах корабля "Патна" у романі "Lord Jim". Цей корабель представлений як жива істота (she) з усіма своїми злетами і падіннями: *"The Patna was a local steamer as old as the hills, lean like a greyhound, and eaten up with rust worse than a condemned water-tank"* [7, 17]. *Те ж саме говориться і про судно під час шторму на морі в романі "Typhoon": the boat reminded a living being, given up for the mercy of a crowd: she was pushed, hit, tossed...*(9, 35) (море штовхало, било, трощило судно як розлючений натовп живу істоту).

Коли "Патна" виходить у море, опис його шляху подається у порівняльно-метафоричних комплексах-абзацах і займає цілу сторінку тексту. Прочитуємо у скороченій формі лише деякі їх частини: *... the steamer pounded in the dusk of the calm water of the Strait; and far astern of the pilgrim ship a screw-pile lighthouse, ...seemed to wink at her its eye of flame, as if in derision of her errand of faith...*

The "Patna" with a slight hiss, passed over that plain luminous and smooth, unrolled a black ribbon of smoke across the sky, left behind her on the water a white ribbon of foam that vanished at once, like the phantom of a track drawn upon a lifeless sea by a phantom of a steamer.

Every morning the sun as if keeping pace in his revolutions with the progress of ik pilgrimage, emerged with a silent burst of light at exactly the same distance astern of the ship. caught up with her at noon, pouring the concentrated fire of his rays on the pious purposes of the man, glided past on his descent and sank mysteriously into the sea evening after evening, preserving the same

distance ahead other advancing bows. ...Such were the days, still, hot, heavy, disappearing one by one into the past, as if falling into an abyss for ever open in the wake of the ship: and the ship, lonely under a wisp of smoke, held on her steadfast way black and smoldering in a luminous immensity, as if scorched by a flame flicked at her from a heaven without pity. The nights descended on her like a benediction [1, 18-19].

Опис руху "Патни" по океанові під виснажливим, спекотним сонцем представлений цілою низкою дієслів-метафор, які зображають корабель як живу істоту.' *She ("Patna") ... pounded, cleared, ... crossed, unrobed..., left, held on...,* а вороже сонце, безхмарне небо і мертве море визначаються метафоричними епітетами інтенсивної семантики: *afulgor of sunshine, ... the concentrated fire of his rays, scorched by aflame... without pity* - про сонце; *a serene sky, scorching and unclouded* - про небо; *viscous, stagnant and dead sea* - про море, та ін.

Сонце, небо і море зображаються в даному описі як жорстока несвідома сила, байдужа до долі людини. Конвергенція стилістичних прийомів сприяє створенню емоційно-експресивного і психологічного смислового навантаження, підготовці читача до чогось драматичного. Цей пейзаж є не тільки фоном для розвитку подій, він є ідейним лейтмотивом роману "Lord Jim" і визначає трагічну долю більшості дійових осіб і навіть самого корабля, який потім помирає як жива істота: *the ship has been stopped and was tying with her head on the course steered through the night, with her steam canted high and her bows brought tow down in the water through the fitting of the fore-compartment. Being thus out of trim, when the squall struck her a tittle on the quarter, she swung head to wind as sharply as though she had been at anchor... [7, 106].*

Живий, знемагаючий корабель (*ship*); в'язке, клейке море (*sea*); пекуче сонце (*sun*) і вороже небо (*sky*) - ці чотири лексичні одиниці створюють центральні образи і стають основними (ключовими) в даному описі. Вони є тематичними словами в образній системі романів Дж. Конрада і відносяться до основних лексико-тематичних груп [ЛТГ] досліджуваних творів [4].

Словесно-образний рівень, що включає в себе чотири слова, які починаються на букву *s*: *ship, sea, sun, sky*, визначаються вже на початку романів. Вони обов'язково містять у своїх контекстах ці лексичні одиниці, що обумовлено тематичною однорідністю творів, авторським світосприйняттям і його естетичним кредо. У романах прослідковується певна образотворча система, метод створення образів, вибір лексико-стилістичних засобів і прийомів, притаманних тільки Дж. Конраду. Як відомо, Дж. Конрад стає моряком у 17 років. Це було його мрією. Двадцять років він борознив моря і океани, відвідував далекі країни і материки. Море стало коханням на усе життя Конрада, він оспівував безмежні морські простори і був справжнім поетом моря. Для Конрада море, сонце і небо - елементи людського буття, космічні реалії, з одного боку; а з другого - це стійкі смислові елементи, тематичні одиниці тексту, які проходять через усі твори. Вони стають акцентованими ключовими словами і в залежності від контексту реалізують своє предметно-логічне значення, або ж несуть велике емоційно-експресивне, оцінково-суб'єктивне і психологічне навантаження.

Характерною стилістичною рисою вживання понять *ship, sea, sun, sky* є їх персоніфікація, ставлення до них як до живих істот. Навіть, здавалося б, в об'єктивній авторській розповіді присутній такий романтичний прийом. Так, наприклад, опис взаємовідносин між морем і юнгою з точки зору бувалого моряка:

Haven't I turned out youngsters enough in my time ... to the craft of the sea...! The sea has been good to me? But when I remember all these boys that passed through my hands? Some grown up and some drowned by this time, but all good stuff for the sea, I don't think I have done badly by the sea either...

He was offered his bit of sacrifice to the sea, and now he may go home...; and the little willing victim shall be very sea-sick before the next morning. By-and-by when he has learned all the little mysteries and one great secret of the craft, he shall be fit to live or die as the sea may decree; and the man who had taken a hand in this full game in which the sea wins every toss, will be pleased to have...[7,39-40].

У наступному епізоді роману "Chance" говориться про те, що море може надійно захищати людину від усіх незгод, але не від свого (морського) власного гніву:

The very sea, with flashes of foam bursting out here and there in the gloomy distances, the unchangeable, safe sea sheltering a man from all passions, except its own anger, seemed queer.

Слова "sea", "ship", "sky", "sun" в контекстах майже завжди вживаються паралельно, як живі предмети:

It was the trade-winds, at night, under a velvety, bespangled sky; a great multitude of stars watching the shadows of the sea gleaming mysteriously in the wake of the ship while the leisurely swishing of the water to leeward was like a drowsy comment on her progress [10, 49]. Тут метафорично описується як під оксамитовим, прикрашеним яскравими блисками небом, зірки спостерігають пробудження корабля і його сонний рух).

Корабель - жива істота для письменника. Це його дім, планета, мікрокосмос. Ось ще деякі приклади:

The Patna moved so smoothly as though she had been a crowded planet speeding through the dark spaces of ether behind the swarms of suns in the appalling and calm solitude awaiting the breath of future creation [7, 20]. Основні елементи морського буття: сонце, море, корабель, небо використані під час опису страшного шторму, що наближався:

At its setting the sun had a diminished diameter and an expiring brown, rayless glow, as if million of centuries elapsing since the morning had brought it near its end, A dense bank of cloud became visible to the northward; it had a sinister dark olive tint, and lay low and motionless upon the sea, resembling a solid obstacle in the pass of the ship. She went floundering towards it like an exhausted creature driven to its death. The coppery twilight retired slowly, and the darkness brought out overhead a swarm of unsteady big stars, that, as if blown upon, flickered exceedingly and seemed to hang very near the earth... [9, 26].

Це яскравий приклад конвергенції лексико-стипістичних засобів: метафор, епітетів, порівнянь, персоніфікації, ключових слів, коли на основі переносних значень предметів і явищ, які описуються, виникає образний смисл і створюється "асоціативне поле" (термін Ш. Баллі) через асоціативність мислення письменника [9, 26].

Як показує аналіз, асоціативне мислення Дж. Конрада співвідносить морську стихію з життям людини, намагаючись проникнути через них у суть закономірності буття. Художній метод Дж. Конрада з філософським мисленням, романтичним світосприйняттям і ліричним психологізмом виражається в гармонії зовнішнього середовища з внутрішнім світом персонажів у їх реалістичній конкретності, і у цьому полягає неповторна образність романів письменника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпова О.М. Словник мови письменників. - М.: МПІ, 1989. - 573 с.
2. Леонтьев А.А. Смисл як психологічне поняття // Психологічні і психолінгвістичні проблеми володіння мовою. - М.: МПІ, 1969. - 270 с.
3. Виноградов В.В. Про мову художньої літератури. - М.: Наука, 1959. - 654 с.
4. Федоров Ф.І. Образне мовлення. - Н.: Наука, 1985. - 210 с.
5. Банніков Н.С. Дж. Конрад. Передмова до "Вибране". - М.: Правда, 1989. - 4 с.
6. Будагов Р.А. Людина і мова. - М.: Просвіта, 1974. - 270 с.
7. Conrad Joseph. Lord Jim, Penguin Books, 1994. - 320 p.
8. Conrad Joseph. Nostromo, Penguin Books, 1990. - 425 p.
9. Conrad Joseph, Typhoon and Other Stories, Leipzig, Tauchnitz, 1928. - 78 p.
10. Conrad Joseph. Chance, Leipzig, Tauchnitz, VI-VII, 1914. - 285 p.

Галина Чумак

ЛІТЕРАТУРНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОДЕРНІСТСЬКОГО СТИЛЮ Т.С.ЕЛІОТА

У поезії та літературній критиці Томас Стернз Еліот займає особливе місце не тільки як виразник, але і засновник модерністського стилю і смаку. Він рішуче відкинув моралізуючий і високий стиль пізньої вікторіанської поезії, замінивши його суттєвим безпосередніми і дуже часто шокуючими образами та асоціаціями. Його еліптичний, іронічний і сповнений алюзій